

I. OLÜMPIAMÄNGUDE AJALUGU JA PÕHITÕED

Ajalugu

Antiikolümpiamängud

Nüüdisaegsete olümpiamängude juured on Kreekas Peloponnesose poolsaare läänerannikul asuvas pühapaigas nimega Olümpia. Sealses pühas hiies Altises saidki alguse mängud, mida nende toimumispaiga järgi hakati hüüdma olümpiamängudeks. Pole teada, millal Olümpias esimesed mängud aset leidsid, kindel on aga, et loendama hakati olümpiamängude toimumist alates aastast 776 eKr, mil toimusid esimesed korrektselt registreeritud mängud. Samast aastast algas ka kreeklaste ajaarvamine olümpiaadides, nelja-aastastes tsüklites mängude vahel.

Olümpia. Sissepääs staadionile

Olümpiamängude muistsed sünnilood

Muistne müüt räägib, et Zeus peajumalaks tõusu tähistati Olümpias mängude korraldamisega.

Teise legendi järgi oli mängude alustajaks kangelane Pelops, kes tähistas nii oma abielu kuningas Oinomaose tütre Hippodameiaga. Oinomaos ei soovinud tütre abiellumist ja kuulutas, et annab Hippodameia kaasaks vaid sellele, kes teda kaarikusõidus võidab. Paljud käisid ebaõnnestunult proovimas, kuni Pelopsil see tegu õnnestus ja temast sai Hippodameia abikaasa ning kogu Peloponnesose valitseja (kust ka poolsaare nimi).

Olümpia. Hera templi varemd

Kolmas lugu räägib, et olümpiamängude looja oli kangelane Herakles, 12 vägiteo toimepanija. Herakles korraldanud Olümpias jooksuvõistlused tähistamaks oma võitu kuningas Augeiase üle.

Olümpiamängude ajalooline taust

Tegelikkuses said mängud alguse osana religioossetest pidustustest, mida Olümpias kui ühes Antiik-Kreeka olulisemas usulises keskuses peajumal Zeusi auks korraldati.

Esimestel mängudel oli kavas vaid üks spordiala – staadionijooks, millele aja jooksul lisandus muidki alasid. Ajapikku kujunes välja antiikmängude korraldus. Avapäeval võistlusi ei toimunud, viidi läbi vaid pidulikke rituaale ja ohvritalitusi. Teisel päeval toimusid võistlused noortele, kes proovisid jõudu jooksus, maadluses, pentatlonis ehk viievõistluses (staadionijooks, kettaheide, kaugushüpe, odavise, maadlus), rusikavõitluses ja hiljem ka pankraationis (segu rusikavõitlusest ja maadlusest). Kolmanda päeval võistlesid mehed jooksualadel: alustati pikamaajooksuga, seejärel peeti staadionijooks ning lõpuks kahe staadioni pikkune jooks. Samal päeval võisteldi ka maadluses, rusikavõitluses ja pankraationis. Neljandal päeval võistlesid mehed hobuste võiduajamises, viievõistluses ja relvis- ehk kilbijooksus. Viiendal päeval toimus lõputseremoonia koos autasustamise ning pidusöögiga.

1169 aasta jooksul 293 korral toimuda jõudnud antiikolümpiamängud andsid maailmale 4237 olümpiavõitjat, neist on tänapäevani säilinud ligikaudu tuhande atleedi nimi ja päritolu. Antiikolümpiamängude toimumise lõpetas ristiusu kuulutamine Rooma impeeriumi ametlikuks usuks. Sellele järgnes paganlike pidustuste (ka olümpiamängude) keelustamine aastal 394 pKr.

Vaheaastad

Ristiusu võidukäigu järel kadus elu Olümpia orust. Aastatel 522 ja 551 pKr tabasid sealset piirkonda kaks suurt maavärinat, mis muutsid iidse pühapaiga rusuhunnikuks, lisaks jäid hooletusse ka Olümpia naabruses asunud jõgede vete eest kaitsnud tammid. Nii mattuski muistsete kreeklaste kultusepaik aja jooksul lihtsalt liiva alla.

Teadaolevalt esimene katse pärast antiikaega olümpiamängude nime kandnud pidustused korraldada pärineb XVII saj Inglismaalt. Jõukas aadlik Robert Dover korraldas 1612. a oma kodukandis Cotswoldis mängud, mis kandsid antiikajast inspireerituna olümpiamängude nime. Hiljem jõuti kohalike olümpiamängude pidamiseni veel mitmel pool maailmas. Teistest olulisemateks kujunesid rahvuslikud olümpiamängud Kreekas ja Inglismaal.

Kreekas toimusid aastail 1859, 1870, 1875, 1888 ja 1889 olümpiamängud, mida nende esimese korraldaja, jõuka filantroobi Evangelos Zappase nime järgi on tihti nimetatud ka Zappase mängudeks.

Inglismaal algatas olümpiamängude toimumise haritlane William Penny Brookes, kes pidas oma kodukandis Much Wenlockis kohalikke olümpiamänge alates 1850. aastast. Kuuldused olümpiamängude taaselustamisest Kreekas innustasid teda korraldama üleriigilisi olümpiamänge. Kokku toimusid aastatel 1866–1883 kuued rahvuslikud olümpiamängud Londonis, Birminghamis, Wellingtonis, Wenlockis, Shrewsbury ja Hadleys.

Kreeklaste tegudest innustunud Brookes jõudis ka rahvusvaheliste olümpiamängude korraldamise ideeni. Selle mõtte pärandas ta entusiastlikule prantslasele Pierre de Coubertinile, kes külastas inglise olümpiaisa 1890. a Much Wenlockis. Olümpialoolased usuvad, et seal saigi Coubertin idee rahvusvaheliste olümpiamängude korraldamiseks.

Rahvusvaheliste olümpiamängude sünd

1892. aasta 25. novembril esines Coubertin ettekandega Pariisis Sorbonne'i ülikooli aulas pidulikult istungil, kus rõhutas rahvusvaheliste spordikohtumiste vajadust ning palus, et saalisviibijad aitaksid tal realiseerida suurejooneline ja tulutoov projekt, nimelt olümpiamängude taaselustamine. See oli esimene kord, mil idee rahvusvaheliste olümpiamängude korraldamisest avalikkuseni jõudis.

Miks rahvusvaheliste olümpiamängude idee edukalt käivitus? XIX saj teisel poolel toimus maailmas rahumeelse rahvusvahelise koostöö kiire edenemine, mis mõjutas üha enam Euroopa intellektuaalset, sotsiaalset ja poliitilist elu. Sport püsis esialgu tagaplaanil, spordikorraldus oli riigiti liiga erinev. Transpordi- ja sidemajanduse arenedes muutusid rahvusvahelised spordikontaktid siiski järjest hõlpsamaks. Üha enam köitis meeli rekordsport, arenesid spordiväljakud ning -varustus, tõhustus treeningumetoodika, edenes spordiajakirjandus, algas võistlusreeglite ühtlustamine. Koostöö edendamine spordi vallas

eeldas aga mitmete küsimuste lahendamist, eelkõige tekitas peavalu asjaarmastajalik suhtumine spordisse.

Nii tabas Coubertini ettepanek korraldada olümpiamänge mitu kärbest ühe hoobiga: see avas uue väljundi rahvusvahelistele spordikontaktidele ja aitas kaasa võistluskorralduse ühtlustamisele.

16.-24. juunil 1894. a toimus Pariisis rahvusvaheline spordikongress, mida hiljem on kutsutud I olümpiakongressiks. Üheksast riigist kogunenud delegaadid otsustasid antiikmängude eeskujul ellu kutsuda iga nelja aasta järel toimuvad moodsad olümpiamängud. Moodustati ka Rahvusvaheline Olümpiakomitee (ROK), mille esimeseks presidendiks valiti Demetrios Vikelas Kreekast, peasekretäriks aga Pierre de Coubertin. Esimesed mängud pidid aset leidma 1896. aastal Ateenas.

Rahvusvahelise Olümpiakomitee võimusesse jäi nii mängude korraldamine kui ka programmi kinnitamine. Samuti otsustati, et ROK peab toetama riike, kus spordi arendamisele vähe tähelepanu osutatakse. Leiti, et iga riik peab looma rahvusliku olümpiakomitee, mille tunnustamine ROK-i poolt tagaks pääsu mängudele.

I olümpiakongressil vastu võetud otsused olid ajaloolise tähendusega, seeläbi astuti ülisuur samm rahvusvahelise toimiva spordisüsteemi loomise suunas. Juba rohkem kui sajandi vastu pidanud olümpialiikumine on selle ilmekas tõestus.

Ateena 1896

Ateena marmorstaadion

Kreeka rahvas võttis Ateena olümpiamängude idee vastu entusiasmiga. Peamiseks takistuseks kujunenud finantsprobleemidest saadi lõpuks üle heldete toetajate abiga. Suurim toetaja oli miljonär Georgios Averof, kes annetas ligi miljon kulddrahmi mängude peareeni, muistse marmorstaadioni rekonstrueerimiseks.

I olümpiamängudel osales ligi 300 sportlast 12 riigist. Esimese nüüdisaegse olümpiavõitjana läks ajalukku kolmikhüppe parim, ameeriklane James Connolly. Mängud äratasid suurt huvi ja toimusid lühikese ajavahemiku jooksul kindlates võistluspaikades. Esmakordsuse eufooria ja kreeklaste innukus varjutasid kõik puudused (segadused reeglite tõlgendamisel jne).

Olümpialiikumise areng

Õnnestunud avaetteaste järel Ateenas ei saanud värske olümpialiikumine esialgu paraku sama edukat jätku. 1900.–1908. a mängud korraldati osana suurematest üritustest, rahvusvahelistest maailmanäitustest, mistõttu olümpiasõnum ei pääsenud maailmas piisavalt kõlama. Alles 1912. a mängud Stockholmis olid taas iseseisev ettevõtmine. Seal osales rekordarv sportlasi, tõestades olümpialiikumise elujõulisust.

Alates sellest ajast on olümpiamängud olnud järjest populaarsem sündmus: tõusnud on nii kavas olevate spordialade hulk, osalevate sportlaste arv kui ka publikuhuvi. Esimestel

mängudel Ateenas 1896 oli kohal sportlasi 12 riigist, 2004. a Ateenas aga juba 202 riigist.

Taliolümpiamängud

Taliolümpiamängude korraldamiseni jõudis ROK pikkade vaidluste ja Põhjamaade tugeva vastuseisu murdmise järel. Põhjamaad pelgasid tugevat konkurentsi oma esindusvõistlusele, alates 1901. aastast regulaarselt toimunud Põhjamaade mängudele. Mõned talialad olid olümpiakavas ka enne talimängude toimumist: 1908. a Londoni mängudel prooviti jõudu iluuisutamises, 1920. a Antwerpenis lisandus jäähoki.

1924. aasta Pariisi olümpiamängude vaimustuses korraldati sama aasta hakul Prantsusmaal Chamonix's olümpia-talisordinädal. Samas toimus ka rahvusvaheline suusakongress, mille tulemusena jõuti rahvusvahelise suusaorganisatsiooni FIS (prantsuse keeles Federation Internationale de Ski) loomiseni. 1925. aastal kinnitas ROK tagantjärele talinädala võistlused esimesteks taliolümpiamängudeks.

Pierre de Coubertin

Pierre de Coubertin

Prantsuse pedagoog ja ajaloolane Pierre de Coubertin (01.01.1863-02.09.1937) läks ajalukku nüüdisaegsete olümpiamängude algatajana. Aristokraatlikust perest pärit Coubertin sai hea hariduse ja innustus juba noorena Prantsusmaal kehalise kasvatuse arendamise ideedest. Ta leidis, et Prantsuse koolid annavad küll hea akadeemilise hariduse, kuid ei arenda noori kehaliselt. Coubertin soovitas võtta eeskuju Inglismaalt, ennekõike aga Rugby koolist, kus oli tema arvates taas tärganud muistsete kreeklaste idee keha ja vaimu koosarendamisest. Need mõtted viisidki ta plaanini taaselustada antiiksed olümpiamängud.

Rahvusvahelise Olümpiakomitee asutamise järel oli ta selle peasekretär (1894–1896), president (1896–1925) ja aupresident (1925–1937). Coubertin on küll maetud Šveitsi Lausanne'i, kuid tema süda puhkab Kreekas muistses Olümpias.

Pierre de Coubertini põhimõtted

Spordi seondumine kultuuriga. Olümpiamängud ei ole ainult spordivõistlus, olümpialiikumise eesmärk ei ole ainult spordiga tegelemine. Tegemist on laiema kultuurilise ettevõtmisega.

Visandades olümpismi põhijooni, lähtus Pierre de Coubertin omal ajal vanade kreeklaste keha ja vaimu harmoonia eeskujudest. Ta kinnitas, et „olümpiamängudel ei eksponeerita mitte üksnes lihastugevust, vaid tegemist on ka intellektuaalse ja kunstilise ettevõtmisega“.

Olümpiamängude kunstikonkursid. Olümpismist pidi Couberti soovi kohaselt kujunema nii hariduslik kui ka kultuuriline liikumine. Just seetõttu võeti olümpiakavasse spetsiaalsed kunstikonkursid. Kavas olid kirjandus-, arhitektuuri-, kujutava kunsti ja muusikakonkursid. 1912. a Stockholmis võitis Coubertin pseudonüümi Georges Hohrod ja Martin Eschbach all esikoha kirjanduskonkursil teosega „Ood spordile“.

Olümpiamängude kultuuriprogramm. 1948. a Londoni mängude järel ei leitud

kunstikonkurssidele olümpiakavas enam kohta. Selle asemel hakati pööratama üha suuremat tähelepanu olümpiamängude kultuuriprogrammile.

Inimese kasvatamine. Kasvatusprotsessi tõhustamine oli üks Coubertini esmaseid eesmärke. Oma pedagoogilistelt vaadetelt kuulus ta inglise hariduse pooldajate hulka, nähes ideaali kuulsas Rugby koolis Inglismaal. Seal elustusid Coubertini jaoks vanade kreeklaste hariduspõhimõtted. Need ajaloost tulenevad humaansed ideed pidid aga aitama kaasa spordi universaalsete väärtuste mõistmisele.

Spordi kasvatuslikul mõjul on mitu aspekti: sport sunnib ennast arendama (treenimine ja võistlemine aitavad edasiseks eluks valmistuda); sportimine aitab mõista elu põhitõdesid. Tähtis pole mitte võitmine, vaid hästi võistlemine (nii nagu eluski, kus tähtsaim pole tulemus, vaid selle poole püüdlemine).

Edukas sportlane on eeskuju noortele. Sportlane kehastab eetilisi väärtusi: ausust, rüütellikust, sõprust.

Rahumeelsus. Olümpialiikumine on sünnihetkest peale olnud tihedalt seotud rahuideega. Paljud 1894. a Pariisis I olümpiakongressi osalenud kuulusid rahvusvahelise rahuliikumise tegelaste hulka. Coubertin: „Rahu võib tekkida ainult paremas maailmas. Parema maailma ainult paremate inimeste tegevuse tulemusel. Paremad inimesed võivad areneda ainult ägedas spordivõistluses.”

Olümpiamängud on avatud kogu maailmale, deklareeritud on olümpialiikumise poliitikavabadust, tegemist on eri kultuuride ja maailmavaadete kokkusaamispaigaga.

Olümpiamängud pakuvad võimaluse kogu maailma sportlastele kohtuda ausas võistluses, sõbralikus õhkkonnas. Rahu, patriotism ja rahvusvaheline üksteisemõistmine muudavad olümpiamängud eri kultuuride ühiseks foorumiks.

Olümpism

Olümpism on elufilosoofia, mis ülendab ja ühendab keha, tahte ja vaimu omadused harmooniliseks tervikuks. Seostades sporti kultuuri ja kasvatusiga, püüdleb olümpism sellise elulaadi poole, mis rajaneb jõupingutustes leitud rõõmul, heade eeskujude kasvatuslikul väärtusel ja üleüldiste eetiliste põhimõtete austamisel. Olümpismi eesmärk on seada sport kõikjal inimese harmoonilise arengu teenistusse, et soodustada rahumeelse ühiskonna rajamist, mis kannaks hoolt inimväärikuse säilitamise eest. Nüüdisaegse olümpismi põhimõtted visandas Pierre de Coubertin.

Olümpialiikumine

Olümpialiikumine koosneb Rahvusvahelisest Olümpiakomiteest (ROK), rahvusvahelistest föderatsioonidest, rahvuslikest olümpiakomiteedest, olümpiamängude organiseerimiskomiteedest, rahvuslikest assotsiatsioonidest, klubidest ja nende liikmeteks olevatest isikutest, eelkõige sportlastest, kohtunikest, treeneritest ja teistest spordiga seotud isikutest. Peale nende on olümpialiikumisse kaasatud ka teised ROK-i poolt tunnustatud organisatsioonid ja institutsioonid. Oma tegevuses lähtub olümpialiikumine olümpismi põhimõtetest.

Olümpialiikumise eesmärk on anda panus rahumeelse ja parema maailma rajamisse,

kasvatades noorsugu spordi kaudu, mida harrastatakse olümpialikus vaimus ja ilma igasuguse diskrimineerimiseta. See eeldab vastastikust arusaamist sõpruse, solidaarsuse ja ausa mängu vaimus. Olümpialiikumine on pidev ja universaalne, selle kõrgpunkt on kõigi viie kontinendi sportlaste toomine kogu maailma ühendavale suurele spordipeole – olümpiamängudele.

Aus mäng

Aus mäng on olümpiaideaal, mis hõlmab eneses ausust, austust nii meeskonnakaaslaste kui ka konkurentide vastu ning kehtestatud võistlusreeglitest kinnipidamist. Ilma ausa mängu põhimõtte järgimiseta ei ole sport enam täisväärtuslik võimalus sportlaste eneseteostuseks, omavaheliseks suhtlemiseks ega ka elukvaliteedi parandamiseks. Ausa mängu peamine demonstreerija on võistleja. Ennekõike tähendab see, et võistluses osaleja peab vankumatult kinni kirjutatud reeglitest.

Olümpiaharta

Olümpiaharta on ROK-i poolt vastu võetud põhialuste, reeglite ja ametlike selgituste kogum. Harta hõlmab olümpialiikumise organiseerimist ja toimimist ning määrab kindlaks olümpiamängude pühitsemise tingimused. Olümpiaharta põhialused määratles Pierre de Coubertin ja kinnitas I olümpiakongress 1894. aastal Pariisis. Hiljem on hartat pidevalt täiendatud.

Olümpiamängud

Nüüdisaegsed rahvusvahelised olümpiamängud on olümpialiikumise kulminatsiooni- hetkeks olev spordipidu. Olümpiamängud toimuvad iga nelja aasta järel. Olümpiamängud koosnevad suve- ja taliolümpiamängudest. Vältimaks mängude liigset lohisevust, on sätestatud, et nad ei tohi kesta kauem kui 16 päeva.

Vaatamata kõikvõimalikele riikidevahelistele medali- ja punktiarvestustele on olümpiamängud võistlused individuaal- ja võistkondlikel spordialadel sportlaste, mitte riikide vahel.

Olümpialinn

Olümpiamängude korraldamise au usaldab ROK linnale, mis määratakse olümpialinnaks.

Olümpialinn valitakse seitse aastat enne vastavate olümpiamängude toimumist. Ehkki mängud korraldab linn, mitte riik, peab korraldussoovi avaldanud linna kandidatuuri toetama selle riigi valitsus ning kinnitama rahvuslik olümpiakomitee. Olümpialinnas peavad toimuma olümpiamängude ava- ja lõputseremoonia, samuti kõik olümpiavõistlused, kui ROK ei ole andnud korraldajatele õigust osa võistlustest mujal läbi viia.

Olümpiaad

Mõiste olümpiaad tähistab nelja järjestikust aastat kestvate perioodi, mis algab ühtede olümpiaadi mängude avamisega ja lõpeb järgmise olümpiaadi mängude avamisega. Juhul kui mingi olümpiaadi mängud jäävad pühitsemata, algab see olümpiaad neli aastat pärast eelmise olümpiaadi algust. Olümpiaadid nummerdatakse järjestikuliselt, alates

esimestest nüüdisaegsetest olümpiamängudest (olümpiaadi mängudest), mis peeti Ateenas 1896. a.

Olümpiasümbol

Olümpiasümbol koosneb viiest omavahel põimunud rõngast (olümpiarõngast), mida kasutatakse kas ühe- või mitmevärvilisena. Rõngaste värvid ülal (vasakult) on sinine, must ja punane ning all (vasakult) kollane ja roheline. Kollane rõngas ühendab sinist ja musta ning roheline musta ja punast rõngast. Kogu kujund on korrapärase trapetsi, mis sümboliseerib viie maailmajao liitu ning kogu maailma sportlaste kohtumist olümpiamängudel ausas ning sõbralikus võistluses. Olümpiasümboli mõtte esitas Pierre de Coubertin 1913. aastal: kuuest värvusest (kaasa arvatud olümpialipu valge põhi) kuulub vähemalt üks kõigi maade rahvus(riigi)lipu värvuste hulka.

Olümpialipp

Olümpialipul on valge ilma ääristuseta põhi, mille keskel asub viievärviline olümpiasümbol. Esimene olümpialipp valmistati 1913. a Pariisis. 3 meetrit pika ja 2 meetrit laia lipu valgel põhjal on kujutatud olümpiarõngad (selle kujutise laius on 2 meetrit ja läbimõõt 60 cm). Esimest korda heisati olümpialipp 5. aprillil 1914. a Pan-Egiptuse mängudel Aleksandrias. Lõpliku heakskiidu sai lipp 1914. a juunis Pariisis kogunenud VI olümpiakongressil. Olümpiamängudel heisati olümpialipp esimest korda 1920. a Antverpenis.

Olümpialipp

Olümpiadeviis

Olümpiadeviis on ladinakeelne *citius, altius, fortius* (eesti keeles 'kiiremini, kõrgemale, tugevamini'). See väljendab läkitust, mille ROK adresseerib kõikidele olümpialiikumises osalejatele, kutsudes neid silma paistma kooskõlas olümpia-vaimuga. Olümpiadeviisi idee pärineb Prantsuse preestrilt Henri-Martin Didonilt.

Olümpiahümn

Ametliku olümpiahümni muusika autor on Kreeka helilooja Spyros Samaras ning originaalsõnade autor Kreeka poeet Kostas Palamas. Esimest korda kasutati olümpiahümni 1896. a Ateenas mängudel, ent ametlikuks olümpiahümniks kinnitati see ROK-i 55. istungjärgul 1958. a Roomas.

Olümpiatuli

Olümpiatuli süüdatakse ROK-i volil päikesekiirte abil Olümpias Kreeka jumalate kuninganna Hera templi varemete esisel. Olümpiast liigub tuli erilise teatejooksuga tõrvikutest kantuna olümpialinna, kus põleb kogu mängude kestel olümpiastadionil. Esimest korda põles olümpiatuli 1928. a Amsterdamis mängudel, Olümpias süüdati tuli esimest korda 1936. a Berliini mängude eel.

Olümpiatule süüdamine Olümpias

Olümpiatootus

Olümpiatootuse annavad sportlaste ja kohtunike esindajad olümpiamängude avatseremoonial. See on sümbolne tagatis, mis peab üleval hoidma olümpiamängude sportlikku vaimu.

Sportlasvanne sisaldab eneses lubadust ausalt võistelda, kohtunike vanne aga lubadust ausalt kohtunikukohust täita. Sportlasvanne anti esimest korda 1920. a Antverpeni mängudel, kohtunike vanne 1972. a Müncheni mängudel.

Olümpiamängude ava- ja lõputseremoonia

Olümpiamängude ava- ja lõputseremooniad toimuvad alati olümpialinnas kindlate protseduurireeglite alusel. Avatseremoonia ei tohi aset leida rohkem kui päev enne olümpiavõistluste algust, lõputseremoonia toimub aga mängude viimasel päeval pärast kõigi võistluste lõppemist. Olümpiamängud kuulutab avatuks võõrustava maa riigipea, lõppenuks aga ROKi president. Lisaks olümpialipu heiskamisele, olümpiatule süütamisele ning olümpiatootuse andmisele kuulub avatseremoonia olulisemate osade hulka ka sportlasdelegatsioonide sissemarss. Sissemarss toimub riikide tähestikulises järjekorras, kuid seda alustab alati olümpiamängude sünnimaa Kreeka delegatsioon ning selle lõpetab korraldajamaa delegatsioon.

Olümpiaprintsiip

Olümpiaprintsiibiks nimetatakse Pierre de Coubertini formuleeritud tõdemust „tähtis pole mitte võit, vaid osavõtt“. Tõenäoliselt pärineb see algupäraselt Vana-Rooma luuletaja Ovidiuse teosest „Metamorfoosid“.

Olümpiamuuseumid

Olümpiaajaloo paremaks säilitamiseks-tutvustamiseks on mitmel pool maailmas loodud olümpiamuuseumid. Olulisemad neist on Olümpias (Kreeka) asuv nüüdisaegsete olümpiamängude ajaloo muuseum ja Lausanne'is (Šveits) tegutsev Olümpiamuuseumi.

Olümpiamaratoni sünniloost

Maratonijooksu idee aluseks on legend muistsest kiirkäskjalast Pheidippidesest. Aastal 490 eKr toimus Ateena lähedal Maratoni väljal otsustav lahing kreeklaste ja pärslaste vahel. Kreeklased võitsid lahingu ja Pheidippides saadeti rõõmusõnumiga joostes Ateena poole teele. Linna jõudes suutis sõnumitooja vaid hüüda: „Rõõmustage! Meie võitsime!“ ja langes kurnatuna surnult maha. 1894. a tegi prantslane Michel Breal ettepaneku Pheidippidese teo äramärgimiseks maratonijooks Ateena olümpiaprogrammi võtta.

Olümpiamaraton startis Maratoni sillalt 10. aprillil 1896. Jooksu alustas 17 sportlast, nende seas vaid neli välismaalast. Esialgu asus juhtima prantslane Albin Lermusiaux, püsid liidrina veel ka poolel võistlusmaal. Ent peagi saabus tema jaoks kriitiline punkt ning juhtima asus austraallane Edwin Flack.

*Spiros Louis
I olümpiamaratoni võitja*

Ometi ei osanud ka austraallane oma jõuvarusid õigesti hinnata – vaid neli kilomeetrit enne staadioni vajus ta kokku. Sündmuste käiku tõusid dikteerima kreeklased eesotsas Louisiga.

Lõpuks jõudis liider staadionile, kus teda tervitas õnnejoovastuses publik eesotsas Kreeka kuningaga. Võiduka lõpetamise järel (ajaga 2:58:50) jätkus Louisil energiat, et kummardada röömsale kuningale. Võitja kanti õlgadel riietusruumi, nii staadionil kui ka kogu Ateena linnas valitses üldine juubeldamine. Alles seitse minutit hiljem jõudsid staadionile järgmised jooksjad: kreeklased Charilaos Vasilakos ja Spiridon Velokas. Hiljem Velokase tulemus tühistati – selgus, et ta oli osa distantsist läbinud vankril (!) – ja kolmas koht kuulus ungarlasele Gyula Kellnerile. Märkimisväärne oli vahelejäädud Velokasele määratud karistus. See oli kõige karmim, mille Kreeka spordivõimud suutsid välja mõelda - ta ei tohtinud enam kunagi kanda kreeka rahvarõivaid.

Spiros Louisist sai kreeklaste kangelane, ta külvati üle ohtrate kingitustega. Ateena kaupmehed tõid talle küünlaid ja juveele, veini ja šokolaadi, talle pakuti priid juukselõikust, tasuta lõunasööke jne. Tegelikult olevat tagasihoidlik jooksumees keeldunud enamikku kingitusi vastu võtmast. Ta olevat nõustunud võtma vaid hobuse ja vankri (ning maia mehena ka pisut šokolaadi).

Kuuldused Ateena olümpiamängudest ja Louisi suurest võidust ulatusid ka Eestisse. Muidugi ei olnud lehetegijate teadmised spordist ega sportimisest toona eriti head ja nii pole ime, et „Postimehest“ võis lugeda sellist uudist: *„Olympia mängudel sai võidujooksmises esimese auhinna greeklane Lois, kes 45 wersta 2 tunni 58 minuti ja 50 sekundi sees ära jooksis. Ta sai hulk kallid kingitusi, keegi Stefanowitsch kinkis talle koguni ilusa mõisa.“*

Peagi naasis Louis oma kodukülasse, kus elas vaikset ja tagasitõmbunud elu ega osalenud enam kunagi jooksuvõistlustel.

Esimese maratonivõitja viimane avalik esinemine toimus 1936. a Berliini olümpiamängudel, kus ta marssis avatseremoonial Kreeka delegatsiooni eesotsas. Teiste seas said temaga kokku ka Eesti olümpiasportlased.

Spiros Louis suri 1941. a. Teda ei ole unustatud, tema nime kannavad paljud spordiklubid maailmas ja ka uus 2004. a olümpiamängude peareen, Ateena uus olümpiastaadion.

1896. aasta Ateena olümpiamängude maratonifiniš